

Mykolas Kleopas
Oginskis
(1765–1833)

Tarp dviejų imperijų. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atkūrimo projektai

Mykolo Kleopo Oginskio portretas.
Dail. Fransua Ksavjero Fabre (François Xavier Fabre, 1766–1837) kartinio kopija. Drobi, aliejus, 69 x 54 cm. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, M-1474. Arino Balėno nuotrauka

1795 m. Lenkiją ir Lietuvą ištrynus iš politinio Europos žemėlapiu, M. K. Oginskis aktyviai įsijungė į politinių emigrantų, siekusių atkurti Respublikos valstybingumą, veiklą. Paramos buvo tikimasi iš Lombardijos, Toskanos kunigaikštystės, kitų Italijos regionų, Prancūzijos, taip pat iš Osmanų imperijos, į kurią kaip emigrantų atstovus M. K. Oginskis išvyko 1796 m. pradžioje. Būdamas Konstantinopolyje M. K. Oginskis laisvą kreipėsi į generolą Napoleoną Bonapartą, prašydamas padėti išvaduoti Lenkiją ir Lietuvą iš Rusijos priklausomybės. Atsakymas buvo vienareikšmis: „Tauta, savo kaimynų parblokštą, gali atsikelti tik su ginklu rankoje“ (M. K. Oginskis, „Atsiminimai“, t. 2, p. 121).

1802 m. pradžioje grįžęs į Lietuvą, M. K. Oginskis ir toliau rūpinosi, kad būtų atkurtas Abiejų Tautų Respublikos valstybingumas. Paskieitus politinėms aplinkybėms ir bręstant nesutarimams tarp Prancūzijos ir Rusijos, atsirado viltis, kad atkurti nepriklausomybę padės naujasis Rusijos imperatorius Aleksandras I. 1810 m. M. K. Oginskis, kaip Vilniaus gubernijos bajorijos atstovas, atvykęs į Sankt Peterburgą ir Aleksandro I paskirtas asmeniniu patarėju bei senatoriumi,

ryžosi aktualizuoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atkūrimo idėją Rusijos politinėje dienotvarkėje. 1811 m. balandžio 26 d. jis pasiūlė imperatoriui reorganizuoti 8 vakarines Rusijos imperijos gubernijas ir atkurti Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę. Imperatorius pavėdė M. K. Oginskii parengti priemonių projektą, pagal kurį būtų galima planuoti tolesnius veiksmus Lietuvoje. Padedamas šalininkų – Gardino gubernijos atstovo kunigaikščio Ksavero Liubeckio ir grafo Kazimiero Pliaterio – 1811 m. gegužės 27 d. M. K. Oginskis parengė ir įteikė imperatoriui memorandumą dėl kunigaikštystės atkūrimo, o tu pačių metų spalio 22 d. – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atkūrimo įsaką, turėjusio užtikrinti Lietuvos autonomiją Rusijos imperijos sudėtyje, projektą. Dokumente, sudarytame iš 11 paragrafų, buvo skelbiama, kad įkuriamą Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, susidedanti iš Vilniaus, Gardino, Minsko, Vitebsko, Mogiljovo, Voluinės, Podolės ir Kijevo gubernijų, taip pat Baltosios ir Tarnopolio sričių. Pagal planą Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystei vadovauti turėjo kunigaikštystės sostinėje Vilniuje reziduojantis imperatoriaus vietininkas, o Sankt Peterburge buvo numatyta įsteigti kanceliariją Lietuvos reikalams. Valdžios įstaigų tarnybas būtų galėję užimti tik piliečiai, gyvenantys ir turintys žemės kunigaikštystėje.

Šį projektą papildė 1812 m. pradžioje imperatoriui Aleksandriui I įteiktas M. K. Oginskio parengtas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės konstitucijos projektas. Jį sudarė 10 skyrių, suskirstytų į 266 straipsnius. Pagrindinis dokumento uždavinys buvo užtikrinti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės suverenumą. Valdžios sistemą sudarė imperatoriaus skirtas vietininkas ir Seimas, sudarytas iš Senato ir Deputatų rūmų, o vykdomąją valdžią Ministrų taryba, slaptoji Lietuvos taryba ir slaptoji Valstybės taryba. Senatą turėjo sudaryti religinės ir pasaulietinės valdžios atstovai, o Deputatų rūmus – renkami bajorai ir miestiečiai. Konstitucijoje svarbus dėmesys buvo skiriamas socialiniams ir ekonominiams klausimams. Projekte buvo rašoma, kad naikinama baudžiava: per dešimt metų (1812–1821) busi išlaisvinti valstiečiai, kasmet kiekvienam dvarė dešimtajai daliai baudžiaininkų suteikiant laisvę, ir, abiem pusėms sutikus, su jais sudaromos žemės nuomos sutartys.

M. K. Oginskio projektai sulaukė plataus bajorijos palaikymo, tačiau imperatorius ilgai neapsisprendė ir įsaką nepaskelbė. Lietuvos ir Lenkijos problema buvo susijusi tiek su tam tikra rizika tarptautinėje politikoje, tiek su Rusijos žemvaldių nepritarimu tokiam žingsniui. 1812 m. birželio mėnesį, kai Napoleono vadovaujama armija ties Kaunu persikėlė per Nemuną, Lietuvos autonomijos Rusijos imperijos sudėtyje projektas tapo nebeaktualus.

Dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė

Vilniaus katedra. 1847.
Dail. Vasilijus Sadovnikovas (Василий Семенович Садовников, 1800–1879), Indoktoris Lorenas Deruas (André Laurent Deruas, 1797–1886), Jonas Kazimieras Vilcinskis (1806–1885). Lemensjė litografijos spaustuve, Paryžius, II de Fransas, Prancūzija, 1829–1887. XIX a. Popierius, litografija, lakštas – 44 x 57 cm, vaizdas – 34,2 x 47,4 cm. Lietuvos dailės muziejus, G-671

Adomo Jurgio Cartorisio portretas. 1810.
Dail. Juozapas Oleskevičius (1777–1830). Drobi, aliejus, 264 x 173 cm. Lietuvos nacionalinis muziejus. Arino Balėno nuotrauka

Caras Aleksandras I.
Nėtinoma XIX a. pr. rusų dailininkas. Drobi, aliejus, 68 x 60 cm. Lietuvos dailės muziejus, T-310. Antano Lukšeno nuotrauka

Imperatorius Napoleonas savo kabinete Tiulirū riuosese.
(Dailės kartinio fragmentas). Dail. Žakui Lui Davidui (Jacques-Louis David, 1748–1825). 1812. Drobi, aliejus, 203,9 x 125,1 cm. Nacionalinė meno galerija Vašingtone (National Gallery of Art, Washington, D.C.). Samuel H. Kress kolekcija, 1961-9. I.S. Ilustracijos šaltinis: <http://bit.ly/1z12Xcs> (žiūrėta 2014-12-10)

Leontijus Benigšenas (Леонтий Аеонович Беннисен 1745–1826). Rusijos kunigaikštis ir kariuomenės generolas. Dail. Džeordžas Doo (George Dawe, 1781–1829). 1820. Žemumos rėmų karinė galerija (Military Gallery of the Winter Palace), Sankt Peterburgas. Ilustracijos šaltinis: <http://bit.ly/18OR7m0> (žiūrėta 2014-12-10)

Medalis Vilniaus užėmimui atminti.
Medalis reverse parodo žinotą aliegrus sceną Napoleono Bonapartas įteikia kardį ir skydą Lietuvos kariams – raiteliui ir pėstininkui. 1812. Dail. Jonas Bertranas Andrius (Jean-Bertrand Andrieu, 1761–1822) ir Dominikas Vivant, Baronas Demonas (Dominique Vivant, Baron Demon, 1747–1825). Prancūzija. Lietuvos nacionalinis muziejus

Napoleono I kariuomenės persikėlimas per Nemuną ties Kaunu 1812 m. birželio 24 d.
Kairia 1.S. Klauberio dirbtuvėje Sankt Peterburge pagal Didžiosę Pietrą Bageti (Giuseppe-Pietro Bagetti, 1764–1831). Vario raižinys. XIX a. I pusė. Lietuvos nacionalinis muziejus

Prancūzų kariuomenės traukimas 1812 metais per Rotušės aikštę Vilniuje.
Dail. Jonas Dumetis (apie 1780–1840), Viktoras Vincentas Adamas (Victor Vincent Adam, 1801–1866), Lui Filipas Alfonzas Bisaba (Luis Philippe Alphonse Bichsel, 1801–1850), Jonas Kazimieras Vilcinskis (1806–1885). Lemensjė litografijos spaustuve, Paryžius, II de Fransas, Prancūzija, 1846 m. Popierius, litografija, lakštas – 48 x 65 cm, vaizdas – 34 x 47 cm. Lietuvos dailės muziejus, G-2660

